

כל המצוה

דברים ח, א רש"י ד"ה כל המצוה – כפשוטו ומדרש אגדה אם התחלת במצוה גמור אותה שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה כו'.

וי"ל בדא"פ הצורך להביא את המדרש אגדה, שאין (כמדומני) עוד הפעם הבטוי כל המצוה, שיש "כל אשר אני מצוה אותך" וכיו"ב, אבל לא "כל המצוה", ואם כתוב "ועשיתם את כל מצותי", הרי זה מלכתחילה נאמר "כל" גבי לשון רבים (מצותי), ואז מתאים את כל מצותי.

אבל "כל המצוה" בלשון יחיד אינו רגיל.

ולכן, י"ל בדא"פ, הביא מדרש אגדה שיש כאן רמז (נוסף) על פשוטו, שזה כל המצוות, שנרמז כאן ענין ששיך לכל מצוה בפרט, שלכן כתב בלשון יחיד, והוסיף תיבת "כל", שצריך להשתדל לגמור את כל המצוה, ועד כדי כך שהמצוה נקראת על שם הגומרה.

אוצר החכמה

ועוד שתבוא הרווחה

בראשית מ, א רש"י ד"ה לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק בפי כולם לדבר בו הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו ועוד שתבוא הרווחה לצדיק על ידיהם.

מלשון זה (ועוד שתבוא כו') משמע, שמספיק דבר אחר (לפי שהרגילה כו') בשביל שהקב"ה יביא סורחנס של אלו (גם אם לא בשביל הרווחה לצדיק), וכאן יש עוד תועלת שתבוא הרווחה לצדיק.
אה"ח 1234567

ואין לשון אפי' אלא בפת
אוצר החכמה

בראשית מ, א רש"י ד"ה והאופה – את פת המלך ואין לי אפי' אלא בפת כו', י"ל בדא"פ, שכיון ש"לחם" בכמה מקומות בתורה הכוונה לאו דוקא לחם, אלא לכל הסעודה, וכדפרש"י (בכ"מ ו) לכן מדגיש רש"י שלשון אפי' שייך רק בפת.

הוספה

[אנר החכמה]

[ה'תשס"ט]

סיפורי חסידים

ר' מאיר רפאל'ס

מצא את האמת אצל החסידים

החסיד ר' מאיר בן ר' רפאל ז"ל יפה מווילנה, המכונה "מאיר רפאל'ס", נולד בערך בשנת תק"ה. הוא היה מצאצאיו של הגאון רבי יחיאל היילפרין, בעל "סדר הדורות", שהיה רבה של מינסק. בשנת תק"מ נבחר ר' מאיר לחבר ב'קהל' [נ=ועד הקהל] של וילנה מטעם החסידים, ומאז נבחר שוב ושוב לתפקיד זה בשנים הבאות.

ר' מאיר רפאל'ס היה גביר גדול. היה לו בית-חומה בעיר וכן בית-חרושת לייצור יי"ש והוא התפרנס ממכירת משקאות. לאחר שהתקרב לדרך החסידות, היה ביתו מרכז לכל עניין הקשור בחסידים. כמעט כל החסידים שהיו מגיעים לוילנה היו מתארחים בביתו, וגם ה'מניין' החסידי התקיים בביתו.

בשלב מסוים הוא נתבע לדין תורה על-ידי ועד מיוחד של חמישה אנשים שנבחרו כדי לרדוף את עדת החסידים כשנשאל מדוע חשקה נפשו לדבוק ב'כת' החסידים, השיב: "בקהילתנו לא מצאתי את האמת, ואצלם ראיתי את האמת ולכן חשקתי בהם", בהמשך לכך אסר הוועד של המתנגדים לקנות משקאות אצל אנשי ה'כת' ואף ציווה על הקונים להחזיר את מה שכבר קנו האיסור הזה הוטל לפני חג הפסח. והדבר פגע קשות בעסקיו של ר' מאיר.

בחודש מרחשוון תקנ"ט נאסרו כמה מראשי עדת החסידים על ידי השלטונות ברוסיה, בעקבות הלשנה של המתנגדים. במסמכי החקירה נאמר כי ר' מאיר רפאל'ס, שאסיפות החסידים בוילנה התקיימו בביתו, נאסר בתור "משתף-פעולה" ראשי עם אדמו"ר הזקן, והוא נשלח עם כמה חסידים נוספים לפטרבורג. ואולם, כעבור שבועות אחדים שוחררו כל האסורים לבתיהם.

("כרם חב"ד גל' 4 ח"א עמ' 35)

1234567

כך הפך לחסיד

באחת ההתוועדויות, סיפר כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע על הדרך שבה הפך רבי מאיר רפאל'ס, שהיה 'פרנס החודש' בוילנה ומגדולי העיר וחשוביה, לחסיד נלהב של כ"ק אדמו"ר הזקן – בעיצומה של המלחמה שהתנהלה בוילנה נגד אנשי ה"כת":

מעשה בחסיד שחתנו ברח מביתו והותיר את אשתו עגונה. חלפו שלוש שנים ועדיין לא הגיעה שום ידיעה ממנו. נסעו החסיד ובתו לאדמו"ר הזקן ושפכו את מרי שיחם לפניו וביקשו את עצתו וברכתו. אמר הרבי לאישה שתיסע ל'פרנס החודש' בעיר וילנה ותבקש ממנו שימצא את בעלה. מיד הזדרזו קרובי המשפחה ואספו סכום כסף שיספיק להוצאות הנסיעה עד לוילנה הרחוקה. הם הורו לעגונה שתסור לביתו של הפרנס ותדרוש ממנו בכל תוקף שימצא את בעלה. עוד הזהירו אותה, כי גם אם יגרשו אותה מהבית בחרפות וגידופים, ואפילו אם יכו אותה, תסבול את כל הייסורים שבעולם ולא תרפה מהפרנס עד שימצא את בעלה, כי מאחר שכך אמר הרבי, אין ספק שכך יהיה.

לאחר טלטולים ונדודי דרך רבים, הגיעה האישה לוילנה ופנתה היישר לעבר ביתו של פרנס החודש, ר' מאיר רפאל'ס. אותה שעה היה ר' מאיר בבית-הכנסת, וכאשר העגונה סיפרה על צרתה לאשתו, מילאה זו את פיה צחוק: וכי מהיכן יכול

בעלה לדעת היכן נמצא אברך שברח מאשתו לפני שלוש שנים באיזו עיירה רחוקה?! כשר' מאיר שב לביתו, סיפרה לו אשתו על העגונה והוסיפה ואמרה שלא לחינם רודפים את אנשי ה"כת" על מעשיהם המוזרים – הנה שלחו לכאן אישה אומללה מעיירה רחוקה כדי שאנו נמצא את בעלה...

לשמע הדברים, הודיעה העגונה לר' מאיר שהיא לא תעזוב את ביתו עד שימצא את בעלה. ר' מאיר ובני-ביתו גערו בה וניסו להסביר לה שדרישתה מגוחכת, אך לא הועילו כל ההסברים. כשר' מאיר ראה שהוא אינו מצליח להיפטר ממנה, אמר לה: "הרי לא אוכל למצוא את בעלך ביום אחד. לכי להקדש ותתאכסני שם, ונראה איך ייפול דבר". אבל האישה לא הניחה לו – מדי יום היתה באה לביות וצועקת ומבקשת שימצא את בעלה. ר' מאיר סיפר את הדברים לחבריו ובכך הוסיף שמן למדורת המחלוקת נגד אנשי ה"כת", והדבר היה לשיחת הבריות בוויילנה.¹²³⁴⁵⁶⁷

יום אחד, נקרא ר' מאיר לגשת למשטרה. מדי פעם הוא היה נקרא לשם כדי לזהות אסירים יהודים שנאסרו משום שלא נמצאה תעודת זהות בכיסם. היהודים שהוא היה מכיר אותם היו משתחררים לאלתר. כך היה גם הפעם. כשהתחילו לקרוא בשמות האסירים ומקומות מגוריהם, קראו לפתע בשמו של יהודי שמוצאו מאותה עיירה רחוקה שהעגונה גרה בה. הדבר הלם כרעם במוחו של ר' מאיר, והוא ביקש מאנשי המשטרה שיאפשר לו ללכת לביתו ולשוב מיד. הוא קרא מיד לעגונה וביקש לברר סימני זהות מדוייקים של בעלה. העגונה נתנה את הסימנים והתברר שהם התאימו להפליא למראהו של אותו אסיר. חזר ר' מאיר למשטרה יחד עם העגונה והיא זיהתה את בעלה. ר' מאיר השתדל לפעול לשחרורו, ואחר כך האיש נתן גט לאשתו.

מאותו יום השתנה יחסו של ר' מאיר רפאל'ס לאנשי ה"כת". הוא הבין שהדברים אינם כפי שמתארים אותם בוויילנה, אך עדיין לא החליט סופית עם מי

הצדק, וחשב לעצמו שאולי 'במקרה' היתה כאן הצלחה. משום כך, החליט לנצור את הדבר בליבו, ולחכות עד שתתברר לו מהותם של החסידים ושל רבם.

(“סיפורי חסידים” [זוין], תורה, עמ' 141)

ביקשו עצה מעשית וקיבלו ביאור בגמרא...

ולסיפור הזה היה המשך. בערב שבת אחד, הגיעו שני אברכים לוויילנה. היה ניכר על פניהם שהם אנשי עסקים וגם בני תורה ר' מאיר רפאל'ס, שהיה מכניס אורחים גדול, ניגש אליהם והזמין אותם לסעוד על שולחנו בשבת קודש בתחילה הם סירבו להיענות להצעתו, באומרם שיש באפשרותם לאכול באכסניה ולשלם ¹²³⁴⁵⁶⁷ להי"ח החכמה. הם סיפרו לו שהם נמצאים באמצע נסיעה ומפאת השבת שהתקרבו, נאלצו להתעכב בוויילנה ואולם, ר' מאיר הפציר בהם באומרו שזהו כבודו – שכל אורח תלמיד-חכם יתארח אצלו לבסוף הסכימו השניים להתארח בביתו.

באמצע סעודת שבת, הרגיש ר' מאיר שאורחיו עצובים ומפעם לפעם נפלטה אנתה כבושה מליבם. הוא התעניין אצלם לפשר הדבר, ולבסוף גילו לו מדוע הם מודאגים – הם קיבלו מהממשלה עבודה מסויימת בקבלנות. לאחר שסיימו לבצע את העבודה, העלילו עליהם כי הם מעלו במלאכה. בקרוב יתקיים משפטם בפטרבורג הבירה, וכל עורכי-הדין קבעו פה אחד כי צפוי להם עונש של מאסר וגלות לעבודת פרך למשך כמה שנים. כעת הם נוסעים לפטרבורג בניסיון לפעול לשיפור המצב.

שכר' מאיר רפאל'ס שמעצ את דבריהם, הרהר לרגע ואחר כך אמר להם: “שמעו נא בקולי. אינני חסיד, אבל אני מציע לכם לנסוע לרבה של ליאוזנה ואולי תיוושעו על ידו”. הוא סיפר להם אתה המאורע שהיה עם העגונה, וסיים בבקשה אישית: “אם תיוושעו ותשובו לשלום לבתיכם, אנא סורו לביתי בוויילנה וספרו לי כיצד נפל דבר”. השניים קיבלו את העצה ויצאו לליאוזנה.

לאחר שסיפרו לאדמו"ר הזקן על בעייתם, שאל אותם הרבי: "האם אתם יודעים ללמוד?" השניים תמהו על השאלה והרהרו בליבם: "הרב הזה רוצה לבחון את ידיעותינו בתורה שעה שראשנו מונח בנושאים אחרים לגמרי...". אבל מפני הכבוד השיבו לו שהם יודעים ללמוד. שאל אותם אדמו"ר הזקן: אם כן, אמרו נא לי מה פירושו של מאמר חז"ל "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא"? – והרבי המשיך מיד והסביר בעצמו: "כמו שבמלכותא דרקיעא, כשמתפללים אל הקב"ה תפילת שמונה-עשרה, הרי הפתיחה היא בשלוש הברכות שעוסקות בשבחו של מקום ורק אחר כך מבקש האדם את צרכיו – כך גם כשמבקשים משהו ממלך בשר-ודם: ראשית, יש לשבח את המלך בתארים נכבדים ורק אחר כך יש להציג בפניו את הבקשה". הרבי סיים את השיחה ואיחל להם שהקב"ה יעזור להם.

השניים יצאו מאת הרבי כשהם כועסים – הרבי ניסה ללמד אותם רעיון יפה, אבל לא נתן להם שום עצה מעשית. הם המשיכו בדרכם לפטרבורג, וכל עורכי-הדין שפגשו חזרו וקבעו כי אין עצה וכי קרוב לוודאי שייענשו בעבודת פרך לכמה שנים. רק עורך-דין אחד השיא להם עצה: "נסו לפגוש את שר הפנים ולבקש ממנו חנינה". כשהתעניינו איך אפשר להיפגש עם שר הפנים, נודע להם שבגן מסויים מטיילים השרים, אלא שלאנשים פשוטים אין רשות כניסה לגן, ורק אם יצליחו לשחד את השומר, יש להם סיכוי לפגוש את השר. השניים שיחדו את השומר, וכאשר ראו איש נשוא פנים הולך לפניהם, נפלו לרגליו והתחננו בפניו שיפעל למתן חנינה במשפטם.

השר הקשיב לדבריהם, ואחר כך אמר: אינני שר הפנים; אני שר ההשכלה. אבל מאחר שניכר עליכם שיהודים אתם, אנא הסבירו לי את מאמר התלמוד שלכם "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא", שכן המלך ביקש ממני שאסביר לו את הדבר ורציתי לדעת כיצד אתם מפרשים זאת. באותו רגע נזכרו השניים בהסברו

של אדמו"ר הזקן, והסבירו לו את העניין. הדברים מצאו חן בעיניו, והוא הבטיח להם שישכנע את עמיתו שר הפנים להעניק להם חנינה במשפטם. וכך היה – הם יצאו זכאים בדין.

כעת החליטו השניים להתקשר לאדמו"ר הזקן, ובדרכם אליו עברו דרך וילנה וסיפרו לר' מאיר רפאל'ס על כל הקורות אותם. כששמע את הדברים, החליט לנסוע גם הוא לאדמו"ר הזקן ומאז היה לאחד מגדולי חסידיו.

(שמועות וסיפורים "ח"א עמ' 30)

[אוצר החכמה]

פעל לביטול החרם נגד החסידים

ביום חמישי י"א תשרי תקנ"ז, פשטה ברחבי העיר וילנה השמועה כי הגר"א הכריז חרם חמור על החסידים ועל נשיאם, אדמו"ר הזקן. על-פי השמועה, הגאון התיר אף גזר לעולל לחסידים את כל הרעות שבעולם, וציווה שאיש לא יחמול עליהם, ומי שיבוא עימם במשא-ומתן, ייענש בהלקאה על העמוד. החרם הסעיר את חסידי וילנה וגם את המתונים שבין המתנגדים. ואולם, בו-ביום נודע כי החרם הוכרז שלא בידיעתו של הגר"א, שכוחו תש מאוד, ורק ועד המאבק נגד החסידים הכריז על החרם, בהשכמת הבוקר וכמעמד אנשים בודדים.

למחרת, ביום שישי י"ב תשרי, הוציא ה'פרנס-חודש', החסיד ר' מאיר רפאל'ס, כרוז גלוי לכל יהודי וילנה ופרבריה. בכרוז נאמר כי החרם על החסידים לא קיבל את אישורו של בין-הדין של הגר"א וכי בית הדין ממאן לאשר אותו משום שלא התברר כי הדבהרים יצאו מפיו של הגאון.

עוד נאמר בכרוז שהפיץ ר' מאיר רפאל'ס כי ביום ראשון של חול-המועד סוכות תתקיים אסיפה פומבית, וכל בני הקהילה נקראים להשתתף בה. באסיפה זו נחשף פרצופו האמיתי של האיש שיזם את החרם נגד החסידים, שמעון מזאמוט,

שלא היה אלא שליחם של אנשי תנועת ה'השכלה', וכך נשכת דבר החרם מלב הקהל.

מחילת 1234567

(“ספר התולדות אדמו”ר הזקן”)

אוצר החכמה

המלמד ממוהילוב והשר מפטרבורג

סיפר החסיד ר' טוביה בלקין ז"ל: לפני שהרה"צ רבי משה ייסד את בית-הדפוס בסלאוויטה, נסע לאדמו"ר הזקן כדי להתייעץ אתו כיצד להשיג רישיון ממשלתי לבית-הדפוס. זאת, משום ששר ההשכלה הרוסי ערם קשיים על הענקת רישיון לפתיחת בית-דפוס יהודי חדש. יעץ לו אדמו"ר הזקן לנסוע לעיר מוהילוב, לפגוש שם את ר' ישראל המלמד ולנסוע עמו לוויילנה. ר' משה שהיה חסיד ומקושר לאדמו"ר הזקן, נסע מתתוך אמונת צדיקים למוהילוב ולאחר יגיעה רבה מצא את ר' ישראל המלמד.

אלא שהמלמד התפלא על כך שהרבי שלח אותו אליו. הוא אמר שמעולם לא נפגש עם שרם והשפה הרוסית אינה שגורה בפיו. הוא אף טען שאסור לו להפקיר את תלמידיו, תינוקות של בית רבן, לטובת נסיעה שככל הנראה בטעות יסודה. אבל ר' משה לא הרפה ממנו ואמר לו: “גם הרבי יודע שאתה מלמד תשב”ר, ואם שלח אותי אליך – כנראה שכך צריך להיות לטובת הכלל”. הוא הבטיח שימצא לו ממלא-מקום וגם סכום כסף הגון ולבסוף הם יצאו ביחד לוויילנה.

כשהגיעו לוויילנה פנו אל ר' מאיר רפאליס בבקשה שידריך אותם בהמשך צעדיהם. ואולם, גם ר' מאיר רפאליס עצמו התפלא על כך – הרי שר ההכלה נמצא בפטרבורג ומה יעשו בוויילנה?! אבל בהיות חסיד של אדמו"ר הזקן, ידע ר' מאיר שאם הרבי שלח אותם לוויילנה, כנראה כך צריך להיות, לאחר שחלפו ימים אחדים, יצאו ר' מאיר ואורחיו לטייל בחוצות וילנה. כשעברו באחד הרחובות, הבחין ר' מאיר בדמותו של שר חשוב שמתכונן עמוקות בפניו של ר' ישראל

המלמד. ניגש ר' מאיר אל השר ואמר לו: "הבחנתי בכך שכבוד השר הביט על האיש הזה, ובוודאי מעוניין להיפגש אתו". השר אישר את הדברים, והביע את רצונו להיפגש עמו. הם תיאמו פגישה למחרת בצהריים במלון פלוני.

אוצר החכמה

למחרת הגיע המלמד אל השר שקיבל את פניו בסבר פנים יפות והתעניין אצלו למקום מוצאו. המלמד אמר שהוא הגיע ממוהילוב. אמר לו השר: לא נכון, אתה מגיע משקלוב. אמר המלמד: נכון, אל לפני עשרים שני עברתי להתגורר במוהילוב. שאל אותו השר: האם אתה זוכר שלפני עשרים שנה הענישו אברך יהודי בעונש "קונע" [=קושרים את האיש בפרוזדור בית-הכנסת ומביישים אותו], משום שחטא בחטא מסויים? ובכן, דע לך שאני הוא אותו אברך. אתה ריחמת עלי והתרת את החבלים והצלת אותי. כך הצלחתי להגיע לפטרבורג ומאז התקדמתי בסולם ההשכלה, ולאחר שהמרתי את דתי הייתי לשר ההשכלה.

המלמד אישר הדברים, והשר אמר לו: "אני מעוניין להשיב לך טובה. ספר לי מה מביא אותך לוויילנה". המלמד סיפר על רעיון פתיחת בית-הדפוס היהודי ועל שליחות של הרבי, והשר ענה מיד: "אני מסכים ברצון ובעונג רב, ללא תשלום". השר הביע את ההתפעלות של מגדלותו של הרבי שצפה את בואו לוויילנה ואף הציע למלמד להעניק לו משרה חשובה בפטרבורג. המלמד הודה לו בהתרגשות על ההצעה הנדיבה, אך אמר שיעדיף להישאר במוהילוב. השר רשם לזכות המלמד צ'ק על סכום נכבד, והבטיח לו לדאוג לצרכיו גם בעתיד.

כשחזר המלמד לביתו של ר' מאיר, סיפר להם על כל העניין. המלמד עצמו התקשר לאדמו"ר הזקן והיה לחסיד נלהב שלו, ר' משה קיבל את הרישיון בשמחה וכל השלושה הודו לקב"ה על חסדיו.

המלמד לא היה מסוגל להתרכז במלאכתו

ביתו של ר' מאיר רפאל'ס היה מלא תמיד בחסידים תושבי וילנה. הם היו באים לביתו כדי ללמוד דא"ח והיו מדברים ומשוחחים בענייני דא"ח. באחד החדרים בבית ישב מלמד, לא מן החסידים, ולימד את בנו של ר' מאיר. רק קיר דק הפריד בינו ובין החסידים. בשעה שהחסידים דיברו בענייני דא"ח, היה המלמד מפסיק את תלמודו עם הילדים ומאזין לדברי החסידים. זאת, משום שידע שר' מאיר וחבריו נמנים עם אנשי ה'כת' והתעניין לדעתת מהי התורה שהם קיבלו מרבים.

בשלב מסויים הרגיש ר' מאיר שהמלמד מפסיק מלימודו כדי להאזין לשיחת החסידים, והוא נזף בו: "מדוע אתה מבטל מזמן הלימוד?" המלמד חזר ולמד עם הילדים, אבל כעבור זמן קצר הפסיק שוב את תלמודו וחזר להאזין לשיחת החסידים. שוב נכנס אליו ר' מאיר וביקש ממנו שלא לבטל את זמן הלימוד ושלא לעשות מלאכתו רמייה, עד שלבסוף ביקש ממנו המלמד: "צרפו נא אותי לחבורתכם. רצוני ללמוד דא"ח שמעתי שזה מחיה גפשות, דברי אלוקים חיים' ממש".

(שמועות וסיפורים" ח"א עמ' 260)